

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 11 December 1892. N°. 781.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertentie aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam.
Insendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.30. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1. tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van leedgaven en Verlagen van Verremlingen 10 Cent. per regel.

Het zesde Gebod. ZONDAGSAFDEELING XL.

III.

Verklaar hen schuldig, o God, laat hen vervallen van hunne misdaden; drief hen heen om de wech der heiligheden, want zij zijn verdorpen tegen U. Ps. 111.

Na in onze twee eerste artikelen te hebben toegelicht, wat Gods ordinantie, naar luid van dit zesde Gebod, voor het innerlijk leven van ons hart is, als gebiedende de liefde en als verbiedende den haat, zels dan als er van onzen vijand sprake is, komen we thans tot de daden. In dit derde artikel tot de daden, die, als uit den haat voortkomende, verboden; en in het volgende artikel tot de daden, die, krachtens den eisch der liefde, ons allen geboden zijn.

Onder de daden, die uit den haat voortkomen, is de moord het schrikkelijkt; maar toch wijst de Catechismus er te recht op, dat ge ook zonder moord en doodslag velelei doen en uitrichten kunt, waardoor ge uw haat of weersin in daden laat uitkomen. Leelijke gezichten tegen iemand trekken en doodsaag aanjagen; en zooveel meer, zijn al te gader vormen van zonde, die aan den doodslag verwant zijn; en waarbij ge evengoed als bij den doodslag niet door den Heere uw God, maar door den Duivel geïnspireerd wordt. Zelfs ontziet men zich vaak niet, om den Naam des Heeren als wapen te besigen tegen wien men haat, en hoort men maar al te vaak hoe de een den ander door harde, vreeslijke vloeken schrik zoekt aan te jagen. In dit alles nu spreekt de lust en zucht, om iemand zeer te doen, hem te krenken, uw wreuk op hem te verhalen, hem terug te dringen, te vernederen en achteruit te zetten, en zelt te genieten in zijn uitdrukking van angst, of opgekropte, maar machteloze woede.

Toch komen alle deze vormen van zonde slechts voor zóoverre onder dit zesde Gebod, als ze de strekking hebben, om iemand in zijn existentie als persoon aan te randen. Alles toch wat er op uitgaat, om hem in zijn naam te schenden, hoort thuis onder het negende Gebod, en komt voort uit een geheel andere zondige neiging in ons hart. Zoo is er een schelden en schimpen, dat door het negende Gebod wordt verboden, maar ook een ander schelden en schimpen, dat bij dit Gebod moet opgenomen. Het onderscheid tusschen dit tweemaal schelden ligt voor de hand. Zijt ge alleen met iemand, en scheldt ge hem dan uit, zoo is het er u niet om te doen, om zijn goed gerucht bij anderen te schenden, maar om hem zelve zeer te doen. Staant er daarentegen anderen bij, en spreekt ge uw scheldwoorden uit, opdat anderen ze hooren zouden, zoo zijt ge er op uit, om zijn naam te belevken; ook al loopt er tegelijk bitterheid tegen den persoon en lust om hem zeer te doen, onder door.

Het uitslepen, uitlachen, gezichten tegen

iemand trekken, verachtelijke gebaren tegen hem maken, alle plagen, sarren, tergen of „treiteren“, zoo als ons volk het noemt, draagt een nog demonischer karakter dan het schelden. Alle schelden is nog een worstelen met boose woorden, en dan vindt in die boose woorden de bitterheid van het hart lucht. Er zijn van die driftkoppen, die als ze maar eens een paar leelijke woorden gezegd hebben, zelf uitroepen: „nu is het er uit en is het over.“ Maar bij het sarren en tergen op allerlei manier is dit niet het geval. Wie sarrt, vijmt zoo diep hij kan in iemands persoonlijkheide, in zijn persoonlijk gevoel, in zijn persoonlijke positie in. Wie sarrt, beschouwt iemand als een overwonning. Hij worstelt niet meer, maar koelt wredelelijk zijn boosen, demonischen lust in zijn poging om u te krenken, en geniet er te meer in, naarmate blijkt, dat hij er te gevoeliger voor zijt.

Dit sarren en tergen verraadt dan ook een satanischen trek in iemands karakter. Wie moedig en rondhorstig van aard is, komt tot zoo iets niet. Maar nijldige, sluipende karakters zijn daar meest sterk in. En vooral het vrouwenhart schijnt voor deze zonde open te staan. Bij den man welt dat kwaad eerst op, zoo cynische gemeenheid over hem komt, en dan met name als hij zijn woede bot kan vieren tegen jonge mannen, die nog van deugd en godsvrucht houden. Tal van spotprenten hadden dan ook vaak geen ander doel, dan om te sarren en te plagen, en in dat plagen lucht te geven aan de demonische vijandschap tegen al wat „fijn“ was of tegen den banalen levenszinn dorst reageeren. Men lette er intusschen op, hoe dit kwaad er soms reeds bij kleine kinderen insijlt. Soms nog eer ze naar school gaan; maar vooral als ze hun schoolkoninkrijkje zijn binnengetrogen; en het is niet te zeggen, wat er niet soms reeds in die schoolwereld geplagd en getergd wordt. Van school komt dit dan naar huis over. Diezelfde boose plaagzucht wordt dan ook onder zusjes en broertjes in praktijk gebracht. Vooral zoo er dan een bij is, die wat drutigt uitvalt, munt men meest op hem. En als de zwakke driftigert dan opvliegt, en in zijn machteloze woede zich verzet, lachen de anderen en drinken met volle teugen hun demonisch genot in.

Want natuurlijk, tusschen dat sarren en wat men *vechten* noemt, bestaat verband. Niet bij een ieder. Er zijn nijldige personen, die zwak van vuist maar gillig van tong zijn, en daarom aan vechten niet denken, maar hun kracht zoeken in het geniepe. Is daarentegen de boose veerkracht van het lichaam evenredig aan de boose veerkracht van hun sarrende tong, dan hangt het slechts aan plaats of gelegenheid; maar zijn die gunstig dan gaat dat sarren en kwetsen ten slotte altoos in vechten over. Hieruit leidt men echter niet af, dat alle vechten *vechten* bron in het hart zou hebben. Onder frische jongens is er ook een vechten om elkanders kracht te meten; en als het hart bij zulke jongens op de rechte plaats zit, heeft dat worstelen eerlijk en zonder vinnigheid plaats, en straks staat wie onder lag weer op, en lachend en stoeiend vervolgen ze dan hun weg. Maar wel zijn men met dat stoelen en vechten, ook van kinderen, altoos op zijn hoede. Zoo licht mengt er zich boose zin onder; en als men merkt dat een jongen

er niet tegen kan als hij verliest, moet ge hem van al zulk stoelen afhouden; en ook er van afhouden, als ge merkt dat hij altoos zwakkeren aanvult. Lichaams-vechten is uitstekend, en ook het worstelen met de geest; maar zie wel toe, dat nooit onder dien speelschen vorm een ernstig kwaad insluip. Zoo vaak is het gezien, dat dit reeds op een leeftijd van 12, 13 jaar tot kwaadaardig vechten leidt. En wie zich zoo eenmaal aan dit boose kwaad wendde, werd later zoo vaak een wilde deugnet, die er lust in had, om te slaan en te kwetsen. Kerst alleen mannen, die zich verzetten konden, maar dan ten laatste ook zijn eigen vrouw of kinderen; tot zulk een woestaard de schrik van heel de buurt werd, en de vechtersbaas met geweld moest bedwongen worden. En laat men nu niet zeggen, dat zulke dingen alleen bij min beschaafde standen voorkomen; althans hier te Amsterdam vechten de kinderen van zeer deeltige scholen op straat vaak even vinnig; en het duel, dat nog steeds bij de *hoogste* klasse in eere blijft, biedt u in verschijden vorm toch eigenlijk een nog bloediger bedoelde vertoon van denzelfden boosen hartstocht.

En zoo naderen we juist met het duel reeds ongemerkt de vreeslijkste uiting van den hartstocht, waar dit gebod tegen strijdt, tot den eigenlijken doodslag; want wel heeft het eigenlijke vechten, ook zonder mes of poonjaard, door schoppen, trappen en keeltoeknijpen meer dan eens tot moord gevoerd; maar dit blijft toch meer uitzondering. God heeft den mensch niet als een wild dier geschapen, dat hij de doodelijke instrumenten als baktanden in zijn eigen mond, of als klauwen aan zijn eigen hand zou dragen. Als de mensch moorden wil, moet hij naar een wapen grijpen. Niet God heeft hem voor den moord toegerust; hij rust er zich zelf voor toe. En daarom vinden we den overgang van het vechten tot den moord in het eigenlijke duel. Immers een duel is op de wapenen, en de grondgedachte van het duel is en blijft, dat een van de twee den ander doode.

Nu wordt er elken dag vermoord; en als men een statistiek kon opmaken van het aantal menschen, dat in alle landen van Europa saam, en voorts in Amerika, Azië, Afrika en Australië op éénen dag door moord of doodslag om het leven komt, zou men schrikken van het hooge cijfer. Reeds in ons kleine landje gaat er bijna geen week voorbij, dat ge niet van doodslag leest; en van poging tot doodslag leest ge bijna dagelijks. En wat is dan ons kleine landje bij de 1400 millioen menschen, die op deze aarde leven; vooral zoo ge daarbij let op het flegmatiese van onzen volksaard, en op den veiligen toestand van ons publiek leven. In streken, waar het bloed heeter door de aderen vloeit, wordt veel meer vermoord, en in landen waar de veiligheid veel meer te wenschen overlaant, waar, bij dunner bevolking meer bosch is en meer geïsoleerde woningen zijn, is naar evenredigheid het cijfer van gepleegde moorden veel aanzienlijker. En hoe het met dat moorden zoo toegaan, zoo God de Heere niet, over ons menscheijk leven wakende, geroepen had in het hart en geroepen had van den Sinai, en geroepen had in alle wetgeving: *Gij zult niet dooden*, — zie dat maar aan toestaan als in Afrika, waar het regel is, dat de eene stam er in het

najaar op uitgaat, om een anderen stam uit te moorden; en het zich sieren met de doodskoppen van zijn slachtoffers, een wel-lust voor den woesteling is. Men klage in dit opzicht daarom nooit te sterk over den tegenwoordigen toestand van onze Europeesche staten, want al is het waar, dat vooral de uitvinding van het revolverpistool het aantal moorden heeft doen klimmen, toch dient dankbaar erkend, dat we thans in onze West-Europeesche staten een veiligheid voor ons leven genieten, zooals die bijna nooit gekend was. De snellere communicatie, de uitroeping van bosschen, de betere organisatie der politie, heeft, alles saamgenomen, het ontdekken en achterhalen van den moordenaar zooveel gemakkelijker gemaakt. Ook scheelt het zooveel, dat het gewapend over straat loopen uit de wereld raakte; terwijl ook dient gerekend met het feit, dat men in vroeger eeuwen, meer dan thans, zijn uitnemendheid in de sterkte van zijn spieren en de hardheid van zijn vuisten zocht.

Maar ook, al is er deswege oorzaak tot dank, toch heeft onze eeuw moordenaars voortgebracht, zoo uitgezocht wreed en vreeslijk, als ze bijna vroeger niet gekend zijn. Mannen, die op laaghartige wijze een reeks vrouwen ten huwelijk vragen, om ze één voor één om hals te brengen. Moord-geschiedenissen als de vreeslijkste moord van Pantin, en zoovele anderen, zijn in haar vormen negentiende-eeuwsch. En als men er op let, hoe deze moorden meestal niet ten laste komen van de lagere ruwe menschenklasse, maar hoe juist deze opzienbarende, geruchtmakende moorden bijna altijd gepleegd zijn door „fijnbeschaafde“ en „welopgevoede“ heeren, dan bevestigt dit droeve feit, helaas, maar al te wrede de bittere waarheid, dat een zondaar een moordenaar van nature is, en dat geen polijsting, hoe fijn ook, dien doodelijken trek uit zijn boosen aard doet wegslijten. Jesus zelf heeft het ons gezegd dat Satan een *menschenmoord* van den beginne is, en dat wie Satans inspiratie volgt, de begeerte van Satan wil doen.

En nu is het wel waar, dat lang niet alle moord eenzelfde drift verraadt. Moord uit jalousie is heel iets anders dan moord uit roofocht. Moord in drift draagt een ander karakter dan moord uit stille wreuk, na kalm overleg, met voorbedachten rade, in koelen bloede gepleegd. De moord enkel uit moordzucht komt zelfs zeer zelden voor. Enkel bloeddorst is bijna nooit de drijvende beweegredenen. Maar uit wat motief ook de prikkel kome, die het rad onzer geboorte uit de hel aansteekt, gelijk Jacobus het uitdrukt, tot het in het vergiftigde menschenhart zoo stormen en razen gaat, dat de boose mensch niets meer ontziet, en ten slotte naar dolk of revolver grijpt, om het leven van een mensch dien God schiep uit te blusschen, altoos is en blijft de doodslag toch een der vreeslijkste gevolgen waarmee God de zonde in de menscheide straft. De zonde teelt den dood, en rust daarom niet eer ze ook in doodslag haar demonischen triomf kan vieren. Hoeveel zijn er niet, die zoo God ze niet bewaard had, in die vreeslijke zonde zouden uitgebroken zijn, en hoe voegt het daarom niet aan een iegelijk die daartoe geroepen is, om altoos weer dat „*Gij zult niet dooden*“ uit te roepen, mits er altoos aan toevoegd: „Om-

dat God den mensch naar zijn beeld gemaakt heeft.“ (Gen. 9:6).

De man ligt, wijl hij sterker is, meer dan de vrouw voor die vreeslijke zonde bloot, en de vrouw wordt eer het slachtoffer. Toch herinnert men zich nog wel die vreeslijke vrouw uit Leiden, die om de premien van begrafenisonden te trekken, achtereenvolgens een kleine twintig personen vergiftigd had. En ook, men las wel telkens in de bladen het droef bericht van het opvissen van kinderlijkes, of van het voor den rechter verschijnen van ongebouwde moeders, die haar eigen kind hadden geworpd. Een dierlijke wredeheid, die in Bageland en Rusland ten toppunt steeg in het dusgenaamde „engeltjes maken“, als moeders haar eigen kinderen aan een duivelsche vrouw overgaven, opdat die duivelin ze zou vermoorden. Helaas, ook het vrouwenhart ligt wel terdege voor de vreeslijke zonde van den moord bloot, en het bedriift ook tegen dit zesde gebod de zonde op bijna nog vreeslijker wijze dan de man. Want al weten we, dat zulk moorden, of het moorden van het eigen kind, uit angst en schrik voortkomt, en niet uit bloeddorst, toch mag dit daarom nooit als verontschuldiging gelden, wijl er immers de sterke stem van de moederlijke tegenover staat. Reeds bij het dier is die trek voor zijn jongen zoo sterk; en wat is ze dan niet in de vrouw, die met zelfbewustheid haar eigen kind geboord heeft. En wat moet er dan niet in het hart overwonnen, terneergeworpen en onderdrukt worden, eer een, meest jong, meisje er toe komen kan, om het kind van haar eigen schoot, stil en in het geheim, terwijl het weerloos wicht er niets tegen doen kan, met haar eigen vingers te vermoorden. Het is daarom zoo slecht, als de publieke opinie zoo vreeslijken kinder-moord nog wel vergoelikt, en bij de rechtbank soms meer deernis met de schuldige moeder, dan met het vermoorde kind uitkomt. Of begrijpt men dan niet, hoe men daardoor juist aan een jong meisje dat in den angst van haar zonde zit, den zedelijke steun van onder haar prik weglaat en ze tot de boose daad zijlekt. Alsof God niet ook het bloed van die hulpeloos vermoorde wichtjes tot Zich hoorde roepen van den aardbodem, en alsof het oordeel Gods niet vreeslijk zou zijn voor de moeder die haar moedernaad op zoo vreeslijke wijze verkrachtte en weg wierp. En nu denke toch niemand dat een ongetrouwde vrouw, die het kind, dat ze in haar schoot draagt, wegmaakt, *eer het geboren kon worden*, minder schuldig voor God zou staan. Moord blijft moord; en een moeder die moord in haar eigen ingewand kan plegen, staat bijna nog schuldiger voor God.

Ten slotte nog een ernstig woord over den zelfmoord. De Catechismus wijst bij dit gebod zeer terecht er op, dat men ook zich *zelve* niet mag kwetsen of dooden, en dringender nog dan in de 16e eeuw is het in onze 19e eeuw eisch, dat dit protest in den Naam des Heeren tegen den boosen zelfmoord telkens luider uitga. In geen eeuw toch is de zelfmoord op zoo schriklijke wijze toegenomen. Toegenomen onder alle standen. Zoo bij mannen als bij vrouwen. En het ergst van al is, dat in zelfmoord bijna geen schande, althans geen

ETIENNE RENIER.

Trots Satan's geweld is God zijn koninkrijk blijven uitbreiden, was het niet op de eene plaats dan op de andere. In Parijs verzamelde de Heere zijne schapen, in Meaux, ja waar al niet. Ook te Nonnay (Aegina Annonay) stad van Vivary in Languedoc drong het licht der waarheid door de wolken der duisternis. In die stad werd namelijk een relikwieskast bewaard, bekend onder den naam van „de heilige deugden“. Het volk geloofde, dat zij vol heilige relikwieën was, welke nooit iemand zag, omdat de kast gewoonlijk aan het gewelf der kerk bevestigd was. Trouwens wie zou het gewaagd hebben een blik daarin te slaan. Beweerd dat priesters niet, dat eens iemand het had durven doen, maar dadelijk blind en lam geworden was. Ens in het jaar evenwel en dat op Hemelvaartsdag werd deze kast neergelaten en met groote plechtigheid rondgedragen, gevolgd door mannen, vrouwen, kinderen, die van alle kanten kwamen toelopen in een hemd, blootshoofds en barvoets, gelukkig, dat zij het heiligdom mochten naderen en kussen. Nog meer op zekeren tijd werden, terwijl de kast door het kasteel rondgedragen werd, alle gevangenen, behalve de Lutheranen, welke misdaden zij ook bedreven hadden, losgelaten. Ens zond de Heere daaraan een Franciscaner monnik, met name Etienne Machopis, een leerling van Luther, naar Nonnay om tegen dit bijgeloof zoowel in het openbaar als binnens kamers te prediken. Hij moest vluchten. In zijne plaats trad een ander, Etienne Renier, die beter slaagde. Om deze rede werd hij gevangengenomen, doch hij volhardde en bevestigde de waarheid met zijn eigen bloed. Dit geschiedde te Etienne in 1538.

DE GAAY FORTMAN.

De martelaren.

CX.

JACQUES PAVANES.

In de eerste dagen van de kerkreformatie der 16e eeuw zijn er verscheidene mannen van aanzien en invloed geweest, die een eind weegs met de Hervormers zijn meegegaan, maar door vrees bevangingen zich teruggetrokken hebben en neergelegd onder het pausdom. Onder dezen mag ook genoemd worden Guillaume Briçonnet, sinds 1516 bisschop van Meaux. Hij was een vroem man, alleen wat te mystiek. Zijne diocese verlangde hij te hervormen, overtuigd van het bederf, dat daar in leer en leven was ingeslopen. Hij had echter niet den moed, om met het pausdom te breken.

De Franciscaner monniken moesten zijnen toorn onderwinden, omdat zij, onder de menschen rondgaande, de menschen niet onderwezen in den weg der waarheid, maar slechts rieden aan de kloosters te geven. Hun verbod bij het preken in geheel zijn bisdom. In hunne plaats riep hij mannen als Jacques Faber (Lefevre) van Estaple zijn en Farel's meester, de vader der reformatie in Frankrijk, Guillaume Farel, den moedigen hervormer van Zwitserland, van Parijs, Michel d'Arande, even groot als Briçonnet tegenover Rome, Martial Magurier, die sinds poenitarius van Parijs werd, Girard Roussel, later bisschop van Oleron en anderen. De bisschop predikte zelf het

Evangelie, goud noch zilver sparende, om boeken te verspreiden onder hen, die meer van het Evangelie wilden weten.

Tot zijne mede arbeiders behoorden ook Jacques Pavaes, geboortig van Boulogne-sur-mer, in Picardie, die echter verder ging, dan de bisschop wilde, in de prediking van het zuivere Woord Gods. Hij werd in 1524 gevangengenomen. Menschen, die in hun ijver voor de waarheid verkoold waren, wisten hem over te halen, om zijne belijdenis te herroepen, waardoor hij zijn leven reddde. Een dezer was de bovengenoemde Martial Magurier, een geleerde van de Sorbonne, die, siende dat hij Pavaes niet kon tot andere gedachten brengen telkens zeide: „Gij dwaalt, Jacobé, gij hebt de zee niet tot op den bodem gezien, maar boven op de golven en baren“ (d. i. gij zijt te ijverig). Daags na Kerstfeest 1524 herriep Pavaes zijne belijdenis. Toen hij echter na zijne vrijlating overdacht wat hij gedaan had, kreeg hij berouw over zijne verloochening van den Heere. Dit verklaarde hij meermalen al zuchtende, aan zijne bezoekers en later in geschriften en voor de rechtters. Voor dezen handhaafde hij zijne zuivere belijdenis der waarheid vooral op het punt van het Avondmaal. Geen wonder, dat hij opnieuw gekerkerd werd. Zijn lot was nu te voorzien. Te Parijs op het plein de Greve genamend werd de martelaar levend verbrand, nadat hij tot het volk over het Evangelie gesproken had. Dit geschiedde omstreeks het jaar 1525.

DENIS DE RIEUX.

Een der eerste martelaren van de kerk van Meaux is geweest Denis de Rieux, geboortig van Rieux in Mulein. Openlijk leerde hij daar, dat de mis een ware verloochening was, van den dood en het lijden onzes Heeren Jesus Christus. Dit geschiedde, terwijl Briçonnet, van wien wij reeds weten, dat hij in zijne conscientie overtuigd was van het onschijnlijke des Pausdoms, maar den moed miste, om hiermee te breken, bisschop van Meaux was. Hij was niet meer die hij te voren was. Daarom nam hij het niet op voor Denis' prediking, maar poogde den gevangene om der waarheid wil van zijne geveleens ontrent de mis af te brengen door hem niet alleen verlossing te beloven, maar ook een jaarlijkse rente en pensioen. Denis de Rieux antwoordde hem hierop: „Mijnheer, zoudt gij werkelijk zoo laag zijn om mij tot zoodanige verloochening van mijnen God te brengen“. De gevangene kende te goed het woord des Heeren: „Wie mij verloochend zal hebben voor de menschen, dien zal ik ook verloochenen voor mijnen Vader, die in de hemelen is“, om niet te beven bij de gedachte, dat hij zijnen Middelaar zou verloochenen.

Nadat hij veroordeeld was, om levend verbrand te worden, werd hij op een horde naar de strafplaats gesleept. Onderweg sprak hij veel tot het volk, het vernemende, om zich te bekeeren tot de ware leer. Men had hem met geweld een houten kruis aan de handen vastgebonden; maar hij schudde het van de handen af ter plaatse, waar een waterreservoir was. Het kruis dreef met het water weg, waarover de monniken en priesters zoo verblijd waren, dat zij zich niet konden weerhouden den martelaar allerlei leed aan te doen. Oudlijdelijk waren de pijnen, die deze te dragen had in de vlammen want drie malen werd hij boven een zwak vuur naar de hoogte getrokken. Intusschen liet hij niet af God aan te roepen, totdat hij den laatste adem uitgeblazen had. Dit gebeurde den 3den Juli 1526.